

КОНСТИТУЦИОНАЛИЗАМ И УСТАВНИ ДИЗАЈН У ДЕМОКРАТСКОЈ РЕЦЕСИЈИ

САБОР ПОЛИТИКОЛОГА

годишња међународна конференција Удружења за политичке науке Србије

22-23. септембар 2018, Београд

Устави су сматрани кључним обележјем демократизације и управљања сукобима последњих деценија. Услед тога, одговарајућа литература из нормативне политичке теорије, уставног права, упоредне политике и студија демократизације значајно се проширила. Ипак, глобална демократска рецесија, која је захватила старе и нове демократије последњих година, отворила је расправу о улози конституционализма и уставног дизајна у новом милеу.

Традиционални конституционализам и демократија коегзистирали су у узајамној напетости. Конвенционални конституционалисти су, одреда, сумњичави према демократији и сматрају да је демократију потребно обуздати како би се ограничила власт и заштитила права појединца. Демократи сматрају да устави намећу нелегитимна ограничења вољи већине и дају велика овлашћења

неизабраној мањини тумача устава да одлучује о најважнијим питањима која се тичу свих. Према демократским критичарима конституционализма, ове одлуке немају легитимитет и иду у прилог привилегованих мањина. Ова напетост се појачава када се постави питање прилагођавања устава промењеним околностима или захтева ново тумачење уставних одредби. У последњим деценијама двадесетог века сматрало се да је ова напетост разрешена и да се конституционализам и демократија узајамно подупиру. Ипак, овај став је поново доведен у питање и отворено је ново поглавље у расправи конституционализма и демократије. Значај овог питања је утолико већи што оно поставља у околностима опадања демократије у многим државама, раста економских неједнакости и нестабилних међународних односа. Овај проблем посебно погађа нове демократије у којима ни либерални конституционализам нити

демократија нису дубоко укоренењени. Исход тога су многе политичке и институционалне деформације које погађају ова друштва.

Дебате о уставним променама крајем 20. века извирале су из успона „новог институционализма“ и „трећег таласа“ демократизације. Писци из разних дисциплина друштвених наука су се усредсредили на изворе, облике, динамику и последице институција. Упоредо су глобални талас пада недемократских режима и настанак нових демократија обновили интересовање за уставни дизајн као оруђе промоције демократије. Пошто се демократизација поклопила са ширењем насилних сукоба у плуралним друштвима, исти рецепт је употребљен током изградње државе и демократије у плуралним друштвима. Мада је широко прихваћена чињеница да структурни, културни и међународни чиниоци снажно обликују демократски развој и етничке сукобе дугорочно, предност уставних промена је да могу имати снажан утицај на изградњу демократије и регулацију сукоба на кратки и средњи рок.

Последњи тренуци глобалног „трећег таласа“ демократизације и другог таласа посткомунистичке демократизације почетком две хиљадитих повећали су број нових демократија али и покренули нова питања. Да ли се нове демократије разликују од старих демократија? Један од одговора био је да је већина нових демократија углавном неформално

институционализована – осим када је реч о институцијама које су се непосредно тицала слободних и поштених избора и основних слобода – и то путем клијентелизма и корупције. Недостајале су им владавина права и хоризонтална одговорност, које су типичне за већину старих демократија (мада не све), што је дугорочно подривало квалитет демократије и економски развој.

У последњој деценији сведоци смо глобалног тренда демократске рецесије. Старе демократије у Западној Европи и нове демократије Јужне Европе суочиле су се са успоном популизма, који подрива конституционализам. Посткомунистичке демократије, с друге стране, не само да су се суочиле с популизмом већ и ауторитарном манипулацијом. У екстремним случајевима, нпр. у неким балканским државама, нове демократије се претварају у мешовите режиме у којима су избори и даље такмичарски али не и слободни и поштени а недемократске власти систематски крше слободу говора, штампе, окупљања и удруживања.

Каква је улога конституционализма и уставног дизајна данас, имајући у виду тренд демократске рецесије у старим и новим демократијама? Мада је уставни дизајн био кључно оруђе промоције демократије, недемократске вође га сада злоупотребљавају да консолидују своју власт и да ослабе опозицију, подривајући успут конституционализам и демократију. Примери су недавне

институционалне промене у Мађарској и Пољској, од реформи правосуђа до изборних система, и предлога за институционалне промене у другим посткомунистичким земљама, као што су Србија, Хрватска и друге балканске државе. Штавише, недемократске власти систематски крше постојеће процедуре и слободе и злоупотребљавају неформалне институције за јачање своје моћи и слабљење демократске опозиције. Како се демократске снаге, тј. демократске опозиционе странке и цивилно друштво, могу супротставити злоупотребама уставног дизајна и систематском кршењу демократских процедура и основних слобода?

Може ли уставни дизајн подстаћи демократизацију – или бар отежати даљу ерозију демократије у време глобалне демократске рецесије? Како демократске снаге могу да искористе локално искуство о уставним променама, као и упоредна искуства и подршку међународних чинилаца? Које стратегије су на располагању локалним демократским снагама у тренутку када међународни чиниоци који су ранији подржавали демократизацију данас (експлицитно или имплицитно) виде недемократске власти у посткомунистичким државама као „фактор стабилности“ и не супротстављају се недемократским предлозима институционалних промена?

Позивамо ауторе који се баве конституционализмом, уставним дизајном, демократијом и демократизацијом и сродним областима, из различитих теоријских и методолошких перспектива у политичким и друштвеним наукама, да пошаљу предлоге саопштења који се, у најширем смислу, односе на следећа питања:

Популизам и конституционализам у старим и новим демократијама
Уставне промене у посткомунистичким државама у демократској рецесији
Уставни дизајн и сукоби у плуралним друштвима после комунизма
Односи извршне и законодавне власти: парламентарни и полупредседнички системи у посткомунистичким државама
Промене изборних система у демократској рецесији
Социјални аспекти уставних промена
Правна и политичка улога уставних судова
Реформе правосуђа и демократска рецесија у посткомунистичким државама
Неформалне институције у новим демократијама: клијентелизам и корупција
Европска унија и уставне промене у посткомунистичким државама
Регионална безбедност у демократској рецесији
Угрожавање слободе штампе и демократски одговори
Ауторитарна манипулација путем уставног дизајна
Политичка социологија популизма
Да ли ауторитарне странке почивају на ауторитарној друштвеној основи?
Демократски одговори на ауторитарне злоупотребе уставног дизајна

Међународни научни одбор конференције: Ненад Димитријевић (Централно европски универзитет, Будимпешта), Димитри Сотиропулос (Универзитет у Атини), Нермина Мујагић (Факултет политичких наука, Сарајево), Ана Матан (Факултет политичких знаности, Загреб), Ненад Марковић (Правни факултет, Скопје), Кеићи Кубо (Универзитет Васеда, Токио), Танасије Маринковић (Правни факултет, Београд), Бојан Тодосијевић (Институт друштвених наука), Илија Вујачић, Александра Крстић, Јелена Лончар, Филип Ејдус и Бојан Ковачевић (Факултет политичких наука, Београд).

Предлоге саопштења (наслов, сажетак од 250-300 речи, пуно име аутора, институција, електронска пошта, кратка биографија) послати на адресу Биљане Ђорђевић, генералне секретарке УПНС: biljana.djordjevic@fpn.bg.ac.rs.

Рок за пријаву саопштења је **1. јул 2018.** године. Научни одбор ће обавестити све пријављене о исходу пријаве до 15. јула. Саопштења ће бити објављена у зборнику радова или посебним издањима регионалних часописа Политичке перспективе и Journal of Regional Security.